

24. Ränne

Ränne ehk migratsioon on inimajaloo loomulik nähtus, kuid migrantide õigused, sealhulgas nende inimõigused, on aja jooksul muutunud. Inimõigusi hakati kaitsma eelkõige teise maailmasõja järel. Sel ajal toimus ka eelmise sajandi suur rahvasteränne, kui inimesed pagesid sõja ja tagakiusamise eest. Sellest tulenevalt on inimõiguste kaitsel migratsiooni kontekstis oma erisused.

Hinnanguliselt 281 miljonit inimest ehk umbes 3,6% maailma elanikkonnast¹ elab praegu väljaspool oma päritoluriiki. Igal aastal lahkub oma päritoluriigist väga palju inimesi ja nende hulgas on üha rohkem neid, kes on sunnitud kodust lahkuma keerulistel põhjustel, näiteks vaesuse, viletsate tervishoiuteenuste, puudlike haridusvõimaluste, vee- ja toidunappuse või eluaseme kaotamise tõttu. Viimastel aastakümnetel on inimesed olnud sunnitud lahkuma ka keskkonnaseisundi halvenemise ja kliimamuutuste tagajärjel, samuti tagakiusamise või relvakonfliktide puhkemise pärast.

Kuigi ränne on paljude jaoks positiivne kogemus, on üha selgem, et inimõigustel põhineva rände kavandamises ja juhtimises nii ülemaailmsel, piirkondlikul kui ka riiklikul tasandil esinevate lünkade tõttu tuleb ette rändajate õiguste rikkumist. Lisaks päritoluriigis toimuvale võidakse õigusi riivata ka riigipiiridel ja neis riikides, kuhu inimesed rändavad.² Inimõiguste rikkumise suhtes on rändajad haavatavad eelkõige seetõttu, et nad on lahkunud oma riigi kaitse alt. Sisserändajad, kellel pole õiguslikku alust teise riiki siseneda, on ebasproportsionaalselt haavatavad nii diskrimineerimise, ekspluateerimise kui ka tõrjutuse suhtes. Tihti on nad sunnitud elama ja töötama varjatult ning seetõttu kardavad esitada kaebusi ja nõuda oma õiguste kaitset.

Annan selles peatükis ülevaate peamistest migratsiooni ja inimõiguste kaitset reguleerivatest rahvusvahelistest, Euroopa Liidu ja Eesti õigusaktidest ning asjaomastest põhimõtetest. Ühtlasi toon välja peamised rändajaid ja nende pereliikmeid puudutavad inimõigused. Seejuures tuleb silmas pidada, et eelkõige on migrantid inimesed ja neile kohalduvad kõik inimõigused³, mis on kohaldatavad selles riigis, kuhu nad elama on asunud.

- [1](https://www.ohchr.org/EN/Issues/Migration/Pages/about-migration-and-human-rights.aspx)OHCHR, About migration and human rights, <https://www.ohchr.org/EN/Issues/Migration/Pages/about-migration-and-human-rights.aspx> (15.12.2021).
- [2](#)Ribas-Mateos, N., Dunn, T. J. Handbook on Human Security, Borders and Migration. Edward Elgar Publishing, Incorporated 2021.
- [3](#)Sugugi mitte kõik mõtlejad ei ole samal seisukohal. Näiteks Hanna Arendt on polemiseerinud, et kuigi olemuslikult on inimõigused üldised ja võõrandamatud, ei ole tegelikkuses paraku nii, et inimesest endast justkui võrsuks „õigus omada õigusi“ (a right to have rights), vaid selle õiguse peab tagama inimkond ise. – Arendt, H. The Origins of Totalitarianism. Schocken Books 2004.